

LUBUSKI WOJEWÓDZKI KONSERWATOR ZABYTKÓW

W ZIELONEJ GÓRZE

ul. Kopernika 1, 65-063 Zielona Góra, tel. (0-68) 324-74-11, fax. (0-68) 325-37-45, www.lwzkz.pl

Zielona Góra, dn. 13.08.2010 r.

RZD.4201-373/09 [13]

Nr rej. L-408/A

OBWIESZCZENIE

DECYZJA

W SPRAWIE WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA LUBUSKIEGO HISTORYCZNEGO UKŁADU URBANISTYCZNEGO ZAMOŚCIA - DAWNEGO OSIEDLA ROBOTNICZEGO

Na podstawie art. 3 pkt 1, 2, 12, art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. b), art. 7 pkt 1, art. 9 ust. 1, art. 89 pkt 2, art. 91 ust. 4 pkt 4, art. 94 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) oraz art. 49 i 104 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071 ze zmianami), w wyniku postępowania administracyjnego wszczętego na wniosek Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp. z dnia 30.11.2009 r., (data wpływu: 07.12.2009 r.), znak: WAB.MKZ.AD.-7360/206/09

Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków orzeka

- **wpisać do rejestru zabytków województwa lubuskiego pod numerem rej. L-408/A następujący zabytek nieruchomy:**

historyczny układ urbanistyczny Zamościa - dawnego osiedla robotniczego, położonego w miejscowości Gorzów Wlkp. (gmina Gorzów Wlkp. o statusie miejskim, powiat grodzki)

w granicach opisanych poniżej i zaznaczonych na załączniku graficznym stanowiącym integralną część niniejszej decyzji.

Granica historycznego układu urbanistycznego Zamościa – dawnego osiedla robotniczego, przebiega w następujący sposób:

po stronie północnej:

- wzdłuż południowej granicy ulicy Fabrycznej, tj. dz. 10/2 od skrzyżowania z ul. Waryńskiego do skrzyżowania z ul. Towarową;

po stronie wschodniej:

- wzdłuż wschodniej granicy dz. 180/2, tj. ul. Towarowej oraz po wschodniej granicy dz. 179, 185, 186, 188, 189, 190, wzdłuż wschodniej granicy dz. 180/2 oraz po wschodniej granicy dz. 183/3 i 184/1 do ul. Śląskiej

po stronie południowej:

- przecina dz. 1753/2, tj. ul. Śląską i biegnie wzdłuż zachodniej, południowej i wschodniej granicy działki nr 1333, następnie wzdłuż zachodniej granicy dz. 1317/1, zachodniej i południowej granicy dz. 1317/2, południowej granicy dz. 1316/1, zachodniej granicy dz. 1323/2, 1324/4, 1326/4, 1328/2, południowej granicy dz. 1328/2, 1328/1, wschodniej granicy dz. 1328/1, 1326/3, 1324/3, 1323/1, 1322, 1314, wzdłuż południowej granicy dz. 1753/2, przecina ul. Śląską i biegnie po północnej granicy dz. 1753/2, następnie po wschodniej granicy dz. 56 57, po południowej granicy dz. 1839/1, południowej i zachodniej granicy dz. 58/7, zachodniej granicy dz. 58/5, 58/4, północnej granicy dz. 58/4, 1839/1, 76/1, 76/2, zachodniej, południowej i wschodniej granicy dz. 75, północnej granicy dz. 1840/10, wschodniej granicy dz. 107, południowej granicy dz. 132, północnej i wschodniej granicy dz. 153, południowej granicy dz. 158/2, dz. 1840/9, 1840/8 i 1840/6, wschodniej granicy działki 76/2 oraz północnej granicy dz. 1753/2 do wschodniej granicy dz. 184/1

po stronie zachodniej:

- wzdłuż zachodniej granicy dz. 15 tj. ul. Waryńskiego, wzdłuż północnej i zachodniej granicy dz. 1775, wzdłuż zachodniej granicy dz. 1776, 1777, 1778, 1779, 1782, 1783, 1786, 1787/2, 1788/2, 1789/1, 1793, 1790, wzdłuż północnej granicy dz. 1753/2, tj. ul. Śląskiej i zachodniej granicy działki 1333.

Wyżej opisane granice zostały zaznaczone na załączniku graficznym stanowiącym integralną część niniejszej decyzji.

- **odmówić wpisania do rejestru zabytków województwa lubuskiego wnioskowanej części układu urbanistycznego Zamościa obejmującej Osiedle Ułańskie, zabudowę północnej pierzei ul. Śląskiej, wschodniej partii ul. Śląskiej, partii ul. Kolejowej oraz ul. Wawrzyniaka wraz z parkiem**

Uzasadnienie

Zgodnie z art. 9 ust. 1 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) do rejestru zabytków wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy.

W dniu 09.02.2010 r. Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków wszczął na wniosek Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp. postępowanie administracyjne w sprawie wpisu do rejestru zabytków województwa lubuskiego historycznego układu urbanistycznego Zamościa w Gorzowie Wlkp. W dniu 09.03.2010 r. przeprowadzono oględziny ww. terenu oraz spotkanie z mieszkańcami. Natomiast w dniu 05.05.2010 r. oraz w dniach 7-11.05.2010 r. umożliwiono stronom zapoznanie się z dokumentacją zgromadzoną w toku prowadzonego postępowania. Zainteresowani, w szczególności radni Rady Miejskiej Gorzowa Wlkp. reprezentujący swoich wyborców, właściciele, użytkownicy wieczystości, podmioty posiadające tytuł prawny do dysponowania nieruchomościami zlokalizowanymi w granicach zespołu

urbanistycznego wpisywanego do rejestru zabytków, złożyli wnioski i uwagi do protokołu podczas spotkania w dniu 09.03.2010 r. zorganizowanego w Filii nr 6 Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Gorzowie przy ul. Śląskiej 78 oraz w siedzibie Delegatury Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gorzowie Wlkp. w dniu 05.05.2010 r. i dodatkowo w dniach 7-11.05.2010 r., sugerując możliwie jak najszerszy zakres wpisu do rejestru zabytków. Podnoszono przy tym degradację substancji mieszkaniowej, zapóźnienie cywilizacyjne dzielnicy oraz skomplikowane uwarunkowania społeczne, tymczasem w przekonaniu mieszkańców wpis do rejestru zabytków powinien zwiększyć szanse na pozyskanie finansowych środków zewnętrznych na remonty, a w konsekwencji spowodować poprawienie warunków bytowych oraz estetyki.

Granice wpisu obszaru do rejestru zabytków określono w załączniku do wniosku Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp. oraz dodatkowo w oparciu o zgromadzone materiały dowodowe, w tym m.in. o opinię wykonaną przez Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Zielonej Górze w dniu 15.03.2010 roku, analizę kart ewidencyjnych zabytków architektury i budownictwa oraz na podstawie oględzin układu urbanistycznego oraz spotkania z mieszkańcami przeprowadzonego w dniu 09.03.2010 r. Granice te zostały naniesione na załączniku graficznym, stanowiącym integralną część niniejszej decyzji oraz opisane w sentencji. Obszar wynikający z wniosku Prezydenta Miasta Gorzowa Wlkp. został zweryfikowany i ograniczony do zabudowy ul. Waryńskiego, Jasnej, Śląskiej, Towarowej oraz Fabrycznej. Negatywnie odniesiono się do objęcia ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego Osiedla Ułańskiego, zabudowy północnej pierzei ul. Śląskiej, wschodniej partii ul. Śląskiej, partii ul. Kolejowej oraz ul. Wawrzyniaka z uwagi na częściową dewaloryzację tego obszaru oraz brak spójności i zwartości zachowanej tam historycznej zabudowy.

Początki Zamościa - lewobrzeżnej dzielnicy Gorzowa sięgają czasów średniowiecza. W 1360 roku wzmiankowano most na rzece Warcie oraz kaplicę p.w. św. Jerzego, w sąsiedztwie której znajdował się szpital i cmentarz. Ówczesna zabudowa dzielnicy była zlokalizowana wzdłuż dzisiejszych ulic Grobli, Jerzego i Przemysłowej. Obszar dzielnicy do czasu regulacji rzeki w okresie nowożytnym, charakteryzował się niekorzystnymi warunkami dla osadnictwa z uwagi na istniejące tam starorzecza, mokradła oraz okresowe podtapianie. Reliktem zabudowy z okresu nowożytnego pozostaje spichlerz - dawny magazyn prowiantów z 1772 roku, usytuowany w pobliżu przeprawy mostowej. Dynamiczny rozwój przestrzenny przedmieścia rozpoczął się w połowie XIX wieku i związany był z zakładaniem warsztatów rzemieślniczych oraz niewielkich zakładów przemysłowych. W pierwszej kolejności pod zabudowę wykorzystywane były tereny przylegające do ulicy Przemysłowej, gdzie zlokalizowana została fabryka Hermanna Pauckscha i w następnej kolejności Gustava Schrödera. Zabudowa mieszkalna usytuowana była wówczas w głównej mierze przy dzisiejszej ul. Fabrycznej oraz wzdłuż ulic Grobli i Przemysłowej. Do połowy XIX wieku dominowała tutaj zabudowa ryglowa. Porządkowanie zabudowy i układu przestrzennego dzielnicy miały miejsce po dwóch pożarach w latach 40. XIX wieku. Kolejny etap zabudowy dzielnicy posiadał już charakter planowy i prowadzony był od lat 70. XX wieku. W 1892 roku wybudowano most kolejowy na Warcie, łączący gorzowskie dworce, a w 1894 roku most na Kanale Ulgi. Na początku XX wieku po zachodniej stronie założenia wzniesiono zespół fabryki juty, zabudowując ulice budynkami mieszkalnymi i tworząc osiedle robotnicze na potrzeby zatrudnionych w tamtejszej fabryce.

Przedmiotowy obszar posiada w zróżnicowanym stopniu zachowany historyczny układ przestrzenny oraz historyczną zabudowę. Cenniejszym elementem zabudowy jest spichlerz wzniesiony po 1772 roku, związany z handlem warciańskim. Budynek z uwagi na szczególne wartości architektoniczno-przestrzenne wpisany został do rejestru zabytków. Po jego północnej stronie zlokalizowane jest w miejscu nowożytnych umocnień ziemnych

założenie parkowe. We wschodniej części dzielnicy na uwagę zasługuje pierzeja ulicy Wał Okrężny, złożona z parterowych i dwukondygnacyjnych budynków mieszkalnych, kształtująca panoramę nadwarciańską. Po wschodniej stronie ulicy znajduje się willa Hermanna Pauckscha, obecnie Grodzki Dom Kultury, wpisana indywidualnie do rejestru zabytków wraz z parkiem i kordegardą. Zamknięciem pierzei po stronie wschodniej, przy ul. Grobla 1, jest spichlerz z początku XIX wieku, który ze względu na reprezentowane wartości wpisany jest do rejestru zabytków. W północnej części dzielnicy zlokalizowany jest kościół p.w. Chrystusa Króla z 1930 roku oraz budynek szkoły przy ul. Przemysłowej z początku XX wieku. Budynki te również zostały objęte ochroną prawną na podstawie wpisu do rejestru zabytków. Na uwagę zasługują również zespoły historycznej zabudowy przy ul. Grobla, Kolejowej, Wawrzyniaka, Przemysłowej czy Zielonej. Z uwagi na zmianę przebiegu ul. Grobla oraz przebudowę skrzyżowania ul. Grobla z Woskową i Zieloną, przekształceniu uległ historyczny układ przestrzenny, a w miejscu dawnych zakładów przemysłowych planuje się aktualnie budowę nowoczesnej, wielkopowierzchniowej galerii handlowej. Również w zabudowie poszczególnych ulic zlokalizowane są współczesne obiekty budowlane, w tym m.in. hale fabryczne, sklepy wielkopowierzchniowe, a także stadion żużlowy, wpływające w sposób dewaloryzujący na historyczną zabudowę dzielnicy oraz jej oryginalny układ przestrzenny i kompozycyjny. W związku z powyższym, mając na względzie opinię ROBiDZ-u w Zielonej Górze, analizę prowadzoną przez Kierownika Delegatury WUOZ w Gorzowie Wlkp. oraz pozostały materiał dowodowy, należy wskazać jedynie na zachodnią część założenia jako na zwarty układ przestrzenny o dobrze zachowanej historycznej zabudowie, a więc reprezentujący wartości pozwalające na objęcie ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków. Poszczególne partie zabudowy dzielnicy kwalifikują się do objęcia ochroną jako historyczne zespoły zabudowy, a wybrane realizacje z zakresu architektury i budownictwa do objęcia ochroną poprzez indywidualny wpis do rejestru zabytków.

Najlepiej zachowanym fragmentem dzielnicy, zlokalizowanym po stronie zachodniej założenia jest zabudowa dawnego osiedla robotniczego, obejmującego ul. Waryńskiego, Jasną, Towarową i Śląską. Początek zabudowie tej części dzielnicy dała fabryka juty należąca do Maxa Bahra (1848-1930). Zespół został założony w latach 1903-1904, a w trosce o robotników oraz ich rodziny fabrykant stworzył system socjalny, wznosząc w sąsiedztwie budynki mieszkalne. W 1907 roku uruchomił ochronkę, a w trzy lata później przedszkole wraz ze żłobkiem przy ul. Śląskiej. Ponadto przy fabryce działały: stacja pogotowia, izba pralnia, stołówka, biblioteka, dom kultury, dom pobytu dla dziewcząt. Fabryka intensywnie się rozwijała. W 1908 roku wzniesiono dużą halę fabryczną, a w latach 1908-1913 kolejną halę oraz magazyn. W 1926 roku fabryka zajmowała teren ok. 50 tys. m², a zatrudnionych w niej było ok. 3 tysięcy pracowników. W latach 30. XX wieku fabryka była największym przedsiębiorstwem w Gorzowie i największym tego typu w Niemczech.

Przedmiotowa część dzielnicy wyróżnia się regularnym układem ulic, z dwoma arteriami komunikacyjnymi: ul. Fabryczną i Śląską, które przebiegają równolegle do rzeki Warty. Prostopadłe do nich ulice to: Wawrzyniaka, Jasna i Towarowa. Największymi terenami zieleni są relikty ogrodów działkowych zakładanych przez robotników fabrycznych. Jedynym z nielicznych przykładów architektury użyteczności publicznej na terenie tego obszaru jest budynek dawnego przedszkola o zwartej bryle z historyzującym detalem, nakryty dachem mansardowym, zrealizowany według projektu Friedricha Crzellitzera - berlińskiego, architekta rządowego, znanego także z projektu Łaźni Miejskiej w Gorzowie.

Budynki mieszkalne, w tym w szczególności trzy lub czterokondygnacyjne kamienice czynszowe i modernistyczne bloki mieszkalne, nakryte dachami wielospadowymi posiadają w elewacjach oszczędny detal architektoniczny i rzeźbiarski, opracowany w masie tynkarskiej lub w kształtce ceramicznej, na który składają się pilastry stanowiące wertykalną artykulację elewacji frontowych, gzymsy, geometryczne płyciny, proste, ceramiczne portale oraz detale

rzeźbiarskie z główkami dziecięcymi i motywami zwierzęcymi. Do wyjątkowych należy wprowadzenie w budynkach przy ul. Jasnej dekoracji w formie nawiązującej do konstrukcji ryglowej, mieszczącej się w nurcie tzw. architektury rodzimej. Większość jednak zabudowy to realizacje modernistyczne, zrealizowane w stylistyce niemieckiego funkcjonalizmu. Obszar ten wyróżnia się jednolitą, zwartą zabudową, o symetrycznych i rytmicznych kompozycjach elewacji wraz z oszczędnym detałem. Negatywnie na zabudowę zespołu wpłynęła realizacja nowoczesnego osiedla mieszkaniowego w obrębie kwartału ulic Wawrzyniaka, Śląskiej, Towarowej i Fabrycznej, co nie doprowadziło ostatecznie do dewaloryzacji założenia, choć stanowi poważny dysonans w strukturze zabytkowej dzielnicy.

Obszar historycznego osiedla robotniczego zachował się do dnia dzisiejszego w oryginalnej formie wraz z charakterystyczną, utrzymaną w jednolitym kostiumie architektonicznym niemieckiego funkcjonalizmu zabudową mieszkalną, pochodzącą w znacznej mierze z lat 20.-30. XX wieku. Na zabudowę składają się w szczególności budynek użyteczności publicznej - dawne przedszkole wraz ze żłobkiem oraz budynki mieszkalne, a także gospodarze, należące do robotników fabrycznych. Również historyczny układ komunikacyjny nie uległ przekształceniom. Zespół ten charakteryzuje się zwartością i spójnością oraz reprezentuje interesujące rozwiązania przestrzenne, ukształtowane w I połowie XX wieku. Głównymi walorami obiektów są interesujące rozwiązania w zakresie kompozycji brył, elewacji oraz stosowania detalu architektonicznego i rzeźbiarskiego.

Lubuski Wojewódzki Konserwator Zabytków negatywnie odniósł się natomiast do objęcia ochroną prawną w ramach historycznego układu urbanistycznego Zamościa Osiedla Ułańskiego, zabudowy północnej pierzei ul. Śląskiej, wschodniej partii ul. Śląskiej, partii ul. Kolejowej oraz ul. Wawrzyniaka. Należy w szczególności stwierdzić, że Osiedle Ułańskie jest współczesnym osiedlem mieszkaniowym, wprowadzonym w kwartał historycznej zabudowy wyznaczonej przez ul. Wawrzyniaka, Śląską, Towarową i Fabryczną. Zabudowa przedmiotowego kwartału tworzy dysonans w kontekście historycznych budynków mieszkalnych oraz nie respektuje historycznych wartości przestrzennych i kompozycyjnych. Również ze stanowiska konserwatorskiego nie mającym podstaw jest objęcie ochroną prawną fragmentarycznej zabudowy w północnej pierzei ul. Śląskiej, zabudowy wschodniej partii ul. Śląskiej, partii ul. Kolejowej oraz ul. Wawrzyniaka. W zabudowie tych ulic występują współczesne obiekty dysharmonizujące historyczny układ przestrzenny, zdewaloryzowane obiekty historyczne oraz niezabudowane nieruchomości gruntowe, przez co obszar ten utracił w znacznej mierze wartości zabytkowe, co uniemożliwia objęcie ochroną w ramach historycznego układu urbanistycznego. Nie mniej jednak w przyszłości możliwe będzie rozważenie objęcia poszczególnych zespołów budowlanych oraz pojedynczych zabytków budownictwa i architektury ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków.

W świetle zgromadzonego materiału dowodowego oraz opisanych wyżej wartości historycznych, artystycznych i naukowych ustalono, że historyczny układ urbanistyczny Zamościa - dawnego osiedla robotniczego w miejscowości Gorzów Wlkp. spełnia warunki definicji zabytku zgodnie z art. 3 pkt. 1 oraz wyczerpuje dyspozycję art. 6 ust. 1 pkt. 1 lit. b) Ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, a tym samym kwalifikuje się do objęcia ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków.

W związku z powyższym, w oparciu o art. 3 pkt 1, 2, 12, art. 6 ust. 1 pkt 1 lit. b), art. 7 pkt 1, art. 9 ust. 1, art. 89 pkt 2, art. 91 ust. 4 pkt 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r., Nr 162, poz. 1568 ze zmianami) należało orzec jak w sentencji. Niniejsza decyzja podlega doręczeniu przez publiczne obwieszczenie na podstawie art. 94 Ustawy o ochronie zabytków oraz art. 49 Kodeksu postępowania administracyjnego.

Pouczenie

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za pośrednictwem tutejszego organu w terminie 14 dni od dnia jej doręczenia w drodze publicznego obwieszczenia. Doręczenie niniejszej decyzji uważa się za dokonane po upływie 14 dni od dnia publicznego ogłoszenia.

LUBUSKI WOJEWÓDZKI
KONSERWATOR ZABYTKÓW

mgr Barbara Bielinis-Kopeć

Załączniki:

- 1) Mapa z naniesionymi granicami historycznego układu urbanistycznego Zamościa - zespołu dawnego osiedla robotniczego
- 2) Pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków.

Otrzymuje:

1. Właściciele i użytkownicy wiczyści nieruchomości w drodze obwieszczenia lub w inny zwyczajowo przyjęty w Gorzowie Wlkp. sposób,
- ② Prezydent Miasta Gorzowa Wlkp. Urząd Miasta Gorzowa Wlkp., ul. Sikorskiego 3-4, 66-400 Gorzów Wlkp.,
3. Miejski Konserwator Zabytków, Urząd Miasta Gorzowa Wlkp., ul. Sikorskiego 3-4, 66-400 Gorzów Wlkp.,
4. Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Zielonej Górze, Delegatura w Gorzowie Wlkp., ul. Kosynierów Gdyńskich 75, 66-400 Gorzów Wlkp.,
5. Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków, ul. Szwoleżerów 9, 00-464 Warszawa,
6. aa 8134, 0270, 1957, 3013, 4823, 4800

POUCZENIE o skutkach wpisu zabytku nieruchomego do rejestru zabytków

Wpisanie do rejestru zabytków pociąga za sobą następujące skutki wymienione w poniżej wskazanych przepisach:

Ustawa z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162 poz. 1568 ze zm.):

Art. 5. Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Art. 12. 1. Starosta, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, może umieszczać na zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru znak informujący o tym, iż zabytek ten podlega ochronie.

Art. 25. 1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza:

- 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku;
- 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie;
- 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

2. W celu spełnienia wymagań, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadaną przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Art. 26. 1. W umowie sprzedaży, zamiany, darowizny lub dzierżawy zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, stanowiącego własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, przy określaniu sposobu korzystania z tego zabytku należy nałożyć, jeżeli stan zachowania zabytku tego wymaga, na nabywcę lub dzierżawcę obowiązek przeprowadzenia w określonym terminie niezbędnych prac konserwatorskich przy tym zabytku.

2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do decyzji o oddaniu w trwałą zarząd zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru.

Art. 27. Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

Art. 28. Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

Art. 29. 1. Organy ochrony zabytków w czasie uzgodnionym z właścicielem lub posiadaczem przedmiotu będącego zabytkiem lub posiadającego cechy zabytku mogą prowadzić badania tego przedmiotu w miejscu, w którym przedmiot ten się znajduje.

2. W przypadku odmowy udostępnienia przedmiotu, o którym mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję nakazującą jego udostępnienie na czas niezbędny do wykonania badań, jednak nie dłuższy niż 3 miesiące od dnia, w którym decyzja stała się ostateczna.

3. Za szkody wyrządzone w związku z badaniami, o których mowa w ust. 1 lub 2, przysługuje odszkodowanie na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym.

Art. 30. 1. Właściciel lub posiadacz zabytku nieruchomego bądź nieruchomości o cechach zabytku jest obowiązany udostępnić ten zabytek bądź nieruchomość wykonawcy badań w celu ich przeprowadzenia.

2. W przypadku odmowy udostępnienia zabytku nieruchomego bądź nieruchomości, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję nakazującą właścicielowi lub posiadaczowi udostępnienie tego zabytku bądź

nieruchomości, na czas niezbędny do przeprowadzenia badań, jednak nie dłuższy niż 3 miesiące od dnia, w którym decyzja stała się ostateczna.

3. Za szkody wyrządzone w związku z badaniami, o których mowa w ust. 1 lub 2, przysługuje odszkodowanie na zasadach określonych w Kodeksie cywilnym.

Art. 31. 1. Osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna, która zamierza realizować:

- 1) roboty budowlane przy zabytku nieruchomym wpisanym do rejestru lub objętym ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego albo
- 2) nowe zalesienia lub zmianę charakteru dotychczasowej działalności leśnej na terenie, na którym znajdują się zabytki archeologiczne

— jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli przeprowadzenie tych badań jest niezbędne w celu ochrony tych zabytków.

2. Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań archeologicznych przy zabytku nieruchomym, o którym mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków ustala w drodze decyzji.

3. Egzemplarz dokumentacji badań, o których mowa w ust. 1, podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Art. 36. 1. Pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;
- 10) umieszczenie na zabytku wpisanym do rejestru urządzeń technicznych, tablic, reklam oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru;

3. Pozwolenia, o których mowa w ust. 1, mogą określać warunki, które zapobiegą uszkodzeniu lub zniszczeniu zabytku.

4. Wojewódzki konserwator zabytków może uzależnić wydanie pozwolenia na podejmowanie działań, o których mowa w ust. 1 pkt 6, 9 i 11, od przeprowadzenia, na koszt wnioskodawcy, niezbędnych badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych. Egzemplarz dokumentacji badań jest przekazywany nieodpłatnie wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

5. Pozwolenia, o których mowa w ust. 1, wydaje się na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z zabytku wpisanego do rejestru, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego.

6. Pozwolenie na prowadzenie badań archeologicznych wydaje się na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z nieruchomości, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego.

7. Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru albo badań archeologicznych lub poszukiwań ukrytych bądź porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, wydaje się również na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić te badania lub poszukiwania. W przypadku nieuzyskania zgody właściciela lub posiadacza nieruchomości na przeprowadzenie tych badań lub poszukiwań przepisy art. 30 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio.

8. Uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami Prawa budowlanego.

Art. 38. 1. Wojewódzki konserwator zabytków lub działający z jego upoważnienia pracownicy wojewódzkiego urzędu ochrony zabytków prowadzą kontrolę przestrzegania i stosowania przepisów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Art. 40. 1. Na podstawie ustaleń wynikających z kontroli wojewódzki konserwator zabytków może wydać zalecenia pokontrolne kontrolowanej osobie fizycznej lub kierownikowi kontrolowanej jednostki organizacyjnej.

Art. 43. Wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję o wstrzymaniu wykonywanych bez jego pozwolenia lub w sposób odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu:

- 1) prac konserwatorskich, restauratorskich, badań konserwatorskich lub architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru;
- 2) robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru lub w jego otoczeniu;
- 3) badań archeologicznych;
- 4) innych działań, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 6-8 i 10-12.

Art. 44. 1. Decyzja, o której mowa w art. 43, wygasa po upływie 2 miesięcy od dnia jej doręczenia, jeżeli w tym terminie wojewódzki konserwator zabytków nie wyda decyzji:

- 1) nakazującej przywrócenie zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowanie terenu, z określeniem terminu wykonania tych czynności, albo
- 2) nakładającej obowiązek uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie wstrzymanych badań, prac, robót lub innych działań przy zabytku, przy czym wniosek o wydanie tego pozwolenia składa się w terminie nie dłuższym niż 7 dni od dnia doręczenia decyzji, albo,
- 3) nakładającej obowiązek podjęcia określonych czynności w celu doprowadzenia wykonywanych badań, prac, robót lub innych działań przy zabytku do zgodności z zakresem i warunkami określonymi w pozwoleniu, wskazując termin wykonania tych czynności.

1a.) Wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję w sprawie pozwolenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, w terminie nie dłuższym niż 30 dni od dnia złożenia wniosku o wydanie tego pozwolenia.

2. W przypadku nieuzyskania pozwolenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, albo niewykonania obowiązku określonego w ust. 1 pkt 3, wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję nakazującą przywrócenie zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowanie terenu, z określeniem terminu wykonania tych czynności.

3. Po wykonaniu obowiązku, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, wojewódzki konserwator zabytków wydaje pozwolenie na wznowienie wstrzymanych badań, prac, robót lub innych działań przy zabytku.

4. Osoba, która dopuściła się naruszenia przepisów o zabytkach lub naruszyła zakres i warunki określone w pozwoleniu, jest obowiązana na swój koszt wykonać czynności nakazane w decyzji, o której mowa w ust. 1 pkt 1 i 3 oraz w ust. 2.

Art. 45. 1. W przypadku, gdy bez wymaganego pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków lub w sposób odbiegający od zakresu i warunków określonych w pozwoleniu wykonano przy zabytku wpisanym do rejestru prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne lub podjęto inne działania, o których mowa w art. 36 ust. 1 pkt 6-8 i 10-12, wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

- 1) nakazującą przywrócenie zabytku do poprzedniego stanu lub uporządkowanie terenu, określając termin wykonania tych czynności, albo
 - 2) zobowiązującą do doprowadzenia zabytku do jak najlepszego stanu we wskazany sposób i w określonym terminie.
2. Przepis art. 44 ust. 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 47. Wojewódzki konserwator zabytków może wznowić postępowanie w sprawie wydanego pozwolenia, o którym mowa w art. 36 ust. 1, a następnie zmienić je lub cofnąć, w drodze decyzji, jeżeli w trakcie wykonywania badań, prac, robót lub innych działań określonych w pozwoleniu wystąpiły nowe fakty i okoliczności, mogące doprowadzić do uszkodzenia lub zniszczenia zabytku.

Art. 49. 1. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję nakazującą osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z zabytku wpisanego do rejestru, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego, przeprowadzenie, w terminie określonym w tej decyzji, prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku, jeżeli ich wykonanie jest niezbędne ze względu na zagrożenie zniszczeniem lub istotnym uszkodzeniem tego zabytku.

2. Wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami Prawa budowlanego.

3. W przypadku wykonania zastępczego prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję określającą wysokość wierzytelności Skarbu Państwa z tytułu wykonania zastępczego tych prac lub robót, ich zakres oraz termin wymagalności tej wierzytelności.

4. Wierzytelność Skarbu Państwa z tytułu wykonania zastępczego prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym podlega zabezpieczeniu hipoteką przymusową na tej nieruchomości, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie decyzji, o której mowa w ust. 3. Jeżeli nieruchomość nie posiada księgi wieczystej, zabezpieczenie może być dokonane przez złożenie wniosku i decyzji do zbioru dokumentów.

5. Przepisu ust. 4 nie stosuje się do zabytków nieruchomych stanowiących własność Skarbu Państwa.

6. Wierzytelność Skarbu Państwa z tytułu wykonania zastępczego prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wojewoda, w porozumieniu z Generalnym Konserwatorem Zabytków, może, w drodze decyzji, umorzyć w całości albo w części lub rozłożyć na raty - jeżeli stwierdzono nieściągalność wierzytelności lub jej ściągnięcie spowoduje znaczny uszczerbek dla sytuacji materialnej osoby lub jednostki, o których mowa w ust. 1.

7. Wykreślenie hipoteki przymusowej z księgi wieczystej następuje na wniosek wojewody na podstawie decyzji, o której mowa w ust. 6. Jeżeli nieruchomość nie posiada księgi wieczystej, wniosek i decyzję składa się do zbioru dokumentów.

Art. 50.

3. W przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. Przepisy o gospodarce nieruchomościami stosuje się odpowiednio.

4. Jeżeli nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, o którym mowa w ust. 1 lub 3:

2) zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

Art. 71. 1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.

2. Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.

Art. 72. Na zasadach i w trybie określonych odrębnymi przepisami, prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach będących w posiadaniu jednostek organizacyjnych, zaliczanych do sektora finansów publicznych, są finansowane ze środków finansowych przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.

Art. 73. Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Art. 74. Dotacja na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez:

- 1) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego ze środków finansowych z części budżetu państwa "Kultura i Ochrona Dziedzictwa Narodowego";
- 2) wojewódzkiego konserwatora zabytków ze środków finansowych z budżetu państwa w części, której dysponentem jest wojewoda.

Art. 75. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego lub wojewódzki konserwator zabytków może udzielić dotacji osobom bądź jednostkom, o których mowa w art. 73, na podstawie umowy zawartej z tymi osobami lub jednostkami.

Art. 76. 1. Dotacja może być udzielona na dofinansowanie:

- 1) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;
 - 2) nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.
2. Wniosek o udzielenie dotacji, o której mowa w ust. 1 pkt 2, wnioskodawca może złożyć po przeprowadzeniu wszystkich prac lub robót przy zabytku wpisanym do rejestru, określonych w pozwoleniu wydanym przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 77. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

- 1) sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- 2) przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;
- 3) wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- 4) opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- 5) wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;
- 6) sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- 7) zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- 8) stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- 9) odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;

- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Art. 78. 1. Dotacja może być udzielona w wysokości do 50 % nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.

2. Jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

3. W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

4. Łączna wysokość dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i wojewódzkiego konserwatora zabytków nie może przekraczać wysokości dofinansowania określonej w ust. 1-3.

Art. 79. Dochodzenie przez organy, o których mowa w art. 74, należności wraz z odsetkami w wysokości określonej jak dla zaległości podatkowych z tytułu niewykorzystania lub wykorzystania niezgodnego z przeznaczeniem udzielonej dotacji następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Art. 108. 1. Kto niszczy lub uszkadza zabytek, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2

3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 sąd orzeka, a w razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2 sąd może orzec, nawiazkę na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia.

Art. 111. 1. Kto bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.

2. W razie popełnienia wykroczenia określonego w ust. 1 można orzec:

- 1) przepadek narzędzi i przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia wykroczenia, chociażby nie stanowiły własności sprawcy;
- 2) przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z wykroczenia;
- 3) obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego lub zapłaty równowartości wyrządzonej szkody.

Art. 113. 1. Kto będąc właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków nie powiadomi wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,
- 2) zagrożeniu dla zabytku niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości

- podlega karze grzywny.

2. W razie popełnienia wykroczenia określonego w ust. 1 można orzec nawiazkę do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

Art. 114. Kto uniemożliwia lub utrudnia dostęp do zabytku organowi ochrony zabytków, wykonującemu uprawnienia wynikające z ustawy, podlega karze grzywny.

Art. 117. Kto bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia prowadzi prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru lub roboty budowlane w jego otoczeniu albo badania archeologiczne, podlega karze grzywny.

Art. 118. Kto bez pozwolenia umieszcza na zabytku wpisanym do rejestru urządzenia techniczne, tablice, reklamy oraz napisy, podlega karze grzywny.

Art. 119. Kto nie wykonuje zaleceń pokontrolnych, o których mowa w art. 40 ust. 1, podlega karze grzywny.

Art. 120. Orzekanie w sprawach określonych w art. 110-119 następuje na podstawie przepisów Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia.

